

RAQAMLI IQTISODIYOTDA DAVLAT SIYOSATINING ROLI

Sodiqova Nigora Shuxrat qizi

Muhammad al-Xorazmiy nomidagi

Toshkent Axborot Texnologiyalari Universiteti

Annotatsiya

Raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi, shu bilan birga, yangi texnologiyalarni joriy etish va innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash davlat siyosatiga bo'lgan ehtiyojni kuchaytirmoqda. Ushbu tezisda raqamli iqtisodiyotda davlat siyosatining o'rni va uning iqtisodiy, ijtimoiy hamda texnologik rivojlanishga ta'siri tahlil qilinadi. Xususan, raqamli infratuzilma yaratish, raqamli transformatsiya jarayonlarini boshqarish, kiberxavfsizlikni ta'minlash va innovatsion tizimlarni rivojlantirishga doir davlat siyosatining muhim omillari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, raqamli iqtisodiyotda davlatning rolini kuchaytirish uchun amalga oshiriladigan strategiyalar, huquqiy va iqtisodiy regulyatsiyalar, xususan, blokcheyn, sun'iy intellekt va IoT kabi zamonaviy texnologiyalarni qo'llab-quvvatlashdagi davlat siyosatining ahamiyati ochib beriladi. Tadqiqotning maqsadi, raqamli iqtisodiyotning rivojlanishida davlat siyosatining ahamiyatini, uning strategik rejalari va natijalarini o'rganishdir.

Kalit so'zlar: raqamli iqtisodiyot, davlat siyosati, raqamli infratuzilma, raqamli transformatsiya, kiberxavfsizlik, innovatsiyalar, blokcheyn, sun'iy intellekt, IoT, regulyatsiya, iqtisodiy siyosat, texnologik rivojlanish, raqamli strategiya.

Kirish

Raqamli iqtisodiyot zamonaviy dunyoning ajralmas qismiga aylangan va uning iqtisodiy tizimlarga, ijtimoiy tuzilmalarga hamda global savdo munosabatlariga ta'siri ortib bormoqda. Raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi texnologik yangilanishlar, innovatsion yechimlar va yangi ishchi kuchining shakllanishini ta'minlamoqda. Bugungi kunda raqamli texnologiyalar iqtisodiyotning har bir sohasi – sanoat, agrar sektordan tortib, moliya, ta'lim va sog'liqni saqlashga qadar chuqur integratsiya qilindi. Buning natijasida, davlatlar raqamli iqtisodiyotning rivojlanishiga qo'shgan hissasini oshirish maqsadida o'z siyosatini qayta ko'rib chiqish zaruriyatini his qilyapti.

Davlat siyosati raqamli iqtisodiyotning muvaffaqiyatli rivojlanishi uchun zarur bo'lgan qonuniy va moliyaviy asoslarni yaratadi, yangi texnologiyalarni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan strategiyalarni ishlab chiqadi, iqtisodiy muhitni raqamli texnologiyalar uchun qulaylashtiradi. Shu bilan birga, davlat tomonidan amalga oshiriladigan raqamli transformatsiya, kiberxavfsizlik va innovatsion tizimlarni rivojlantirishga oid siyosatlar,

global raqobatbardoshlikni oshirish, iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va yangi imkoniyatlar yaratishda muhim rol o'ynaydi.

Mazkur tezisda raqamli iqtisodiyotda davlat siyosatining roli, uning iqtisodiyotdagi ta'siri, davlat siyosati orqali amalga oshiriladigan raqamli transformatsiya jarayonlari, kiberxavfsizlik, innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash, va bu jarayonlarda davlatning regulyatorlik roli tahlil qilinadi. Raqamli iqtisodiyotning har bir jihatini yaxshilash va davlat siyosatini to'g'ri yo'naltirishning muhimligini tushunish, mamlakatlar uchun iqtisodiy o'sish va barqarorlikni ta'minlash uchun muhimdir.

Tezisning asosiy maqsadi raqamli iqtisodiyotda davlat siyosatining roli va uning iqtisodiy rivojlanishdagi ahamiyatini o'rganishdir. Shuningdek, davlat siyosati yordamida raqamli iqtisodiyotda amalga oshirilayotgan transformatsiyalar va ularning iqtisodiy, ijtimoiy va texnologik sohalarga ta'sirini tahlil qilishdir.

Adabiyotlar tahlili

Raqamli iqtisodiyot va davlat siyosatining o'rnini haqida so'nggi yillarda ko'plab ilmiy tadqiqotlar va maqolalar nashr etilgan. Bu sohada olib borilgan tadqiqotlar ko'pincha raqamli iqtisodiyotning iqtisodiy o'sish, kiberxavfsizlik, innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash va raqamli transformatsiya jarayonlari bilan bog'liq siyosiy, huquqiy va iqtisodiy masalalarni o'rganadi. Adabiyotlar tahlilini quyidagi asosiy yo'nalishlar bo'yicha ko'rib chiqamiz:

1. Raqamli iqtisodiyot va uning iqtisodiy ta'siri

Raqamli iqtisodiyotning iqtisodiy ta'siri, ayniqsa, davlat siyosatining iqtisodiy o'sish va barqarorlikka bo'lgan roli ko'plab tadqiqotlarda muhokama qilingan. Erixsen (2020) va Andersen (2021) o'z tadqiqotlarida raqamli iqtisodiyotning yangi ish o'rinlarini yaratish va ishchi kuchining malakasini oshirishdagi o'rnini tahlil qilganlar. Ular raqamli texnologiyalar iqtisodiyotning barcha sektorlarini o'zgartirishi mumkinligini va davlatlar bu jarayonda o'z siyosatlarini qo'llab-quvvatlashlari kerakligini ta'kidlaganlar.

2. Davlat siyosati va raqamli transformatsiya

Davlatning raqamli transformatsiya jarayonidagi roli ham muhim ahamiyatga ega. Smith va Li (2019) raqamli transformatsiya va davlat siyosatining iqtisodiy tizimga ta'sirini o'rganishgan. Ularning tadqiqotlari, raqamli texnologiyalarni integratsiya qilishda davlat siyosatining ahamiyatini va bu jarayonda davlatning regulyatorlik funksiyalarini ta'kidlaydi. Goh (2022) esa, raqamli transformatsiya jarayonlarida davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni o'rganib, davlatning tashabbuslari innovatsion tizimlarni qo'llab-quvvatlashda muhimligini ko'rsatgan.

3. Kiberxavfsizlik va raqamli infratuzilma

Raqamli iqtisodiyotda kiberxavfsizlik muammosi alohida ahamiyatga ega. Davlat siyosatining kiberxavfsizlikni ta'minlashdagi roli haqida Xuang (2021) tomonidan olib borilgan tadqiqotda, davlatning kiberxavfsizlikni regulyatsiya qilishdagi roli va texnologiyalarga bo'lgan talabni yaratishdagi ahamiyati o'rganilgan. Uning fikricha, raqamli iqtisodiyotda xavfsizlikni ta'minlash uchun davlatning qat'iy regulyatsiya siyosati zarur.

4. Innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash

Davlat innovatsion siyosatini yaratishda ham muhim rol o'ynaydi. Raqqa va Piter (2020) o'z tadqiqotlarida davlatning innovatsiyalarni rag'batlantirishdagi o'rnini ta'kidlaydilar. Ularning fikriga ko'ra, davlat tomonidan amalga oshiriladigan ilmiy-texnikaviy taraqqiyotni qo'llab-quvvatlash, raqamli texnologiyalarni rivojlantirish uchun soliq imtiyozlari va investitsiya strategiyalari katta ahamiyatga ega. Ushbu siyosatlar raqamli iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi.

Adabiyotlar tahlili raqamli iqtisodiyotda davlat siyosatining roli haqida turli yondashuvlarni va fikrlarni taqdim etadi. Tadqiqotlar davlat siyosatining raqamli transformatsiya, innovatsiyalarni rag'batlantirish, kiberxavfsizlik va raqamli infratuzilma sohalaridagi muhim rolini ko'rsatadi. Shuningdek, bu siyosatning iqtisodiy, ijtimoiy va texnologik rivojlanishga ta'siri haqida chuqur tahlillar mavjud. Olingan natijalar davlat siyosatining raqamli iqtisodiyotdagi muvaffaqiyatli rivojlanishga qanday ta'sir qilishini yaxshiroq tushunishga yordam beradi.

Tadqiqot Metodologiyasi

Ushbu tadqiqotda raqamli iqtisodiyotda davlat siyosatining roli tahlil qilinadi. Tadqiqotning metodologiyasi, maqsadga erishish uchun turli xil ilmiy va analitik usullardan foydalanishni o'z ichiga oladi. Tadqiqot jarayonida quyidagi metodologik yondashuvlar qo'llaniladi:

1. Nazariy tahlil

Tadqiqotning boshlang'ich bosqichida raqamli iqtisodiyot va davlat siyosatining nazariy asoslari o'rganiladi. Bu bosqichda raqamli iqtisodiyotning o'ziga xos xususiyatlari, uning iqtisodiy tizimga bo'lgan ta'siri va davlat siyosatining iqtisodiy rivojlanishga qo'shgan hissasi haqida mavjud ilmiy adabiyotlar tahlil qilinadi. Raqamli iqtisodiyot, raqamli transformatsiya, kiberxavfsizlik, innovatsiyalar va boshqa tegishli tushunchalar haqida nazariy tushunchalar shakllantiriladi.

2. Hujjatlarni tahlil qilish (Document Analysis)

Tadqiqotda davlat siyosati va raqamli iqtisodiyotning rivojlanishiga ta'sir etuvchi hujjatlar, qonunlar, regulyatsiyalar va strategik rejalarning tahlili olib boriladi. Bular orasida hukumat tomonidan ishlab chiqilgan raqamli iqtisodiyotga oid strategiyalar, texnologik innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash bo'yicha regulyatsiya hujjatlari va xalqaro tashkilotlarning raqamli iqtisodiyot bo'yicha tavsiyalari mavjud. Hujjatlarni tahlil qilish orqali davlat siyosatining samaradorligi, mavjud muammolar va istiqboldagi yo'nalishlar aniqlanadi.

3. Soliq va iqtisodiy ko'rsatkichlar tahlili

Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi bilan bog'liq iqtisodiy ko'rsatkichlar (masalan, investitsiyalar, raqamli sektorni rivojlantirishga sarflanadigan mablag'lar, ish o'rinlari yaratish va hokazo) tahlil qilinadi. Bu ko'rsatkichlar orqali davlat siyosatining iqtisodiyotdagi o'zgarishlarga ta'siri o'rganiladi. Statistik ma'lumotlar va iqtisodiy tahlil usullari yordamida raqamli iqtisodiyotning o'sishi va davlat siyosatining bu jarayondagi o'rni aniqlanadi.

4. Sociologik tadqiqotlar va intervyular

Davlat siyosatining raqamli iqtisodiyotga ta'sirini o'rganish uchun, amaliyotdagi ekspertlar, davlat organlari xodimlari va raqamli sektorda faoliyat yuritayotgan korxonalarining vakillari bilan intervyular o'tkazilishi mumkin. Ushbu intervyular yordamida davlat siyosatining raqamli transformatsiya, innovatsiyalar va kiberxavfsizlik kabi sohalarda amalga oshirilgan amaliy tadbirlar va ular natijasida yuzaga kelgan muammolar haqida to'liqroq ma'lumotlar olinadi.

Tadqiqot metodologiyasi turli ilmiy yondashuvlardan, shu jumladan nazariy tahlil, hujjatlarni tahlil qilish, statistik va kvantitativ tahlil, sociologik tadqiqotlar va taqqoslash kabi usullardan iborat bo'lib, raqamli iqtisodiyot va davlat siyosatining o'zaro ta'sirini kompleks tarzda o'rganishga imkon yaratadi. Ushbu metodologiya yordamida davlat siyosatining raqamli iqtisodiyotga bo'lgan ta'siri, uning samaradorligi va istiqboldagi imkoniyatlari to'liq tahlil qilinadi.

Tahlil va Natijalar

1. Raqamli iqtisodiyotning davlat siyosatiga ta'siri

Raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi, davlat siyosatining yangi texnologiyalarni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan strategiyalarini talab qiladi. Davlat siyosati, ayniqsa, raqamli transformatsiya jarayonlarini qo'llab-quvvatlashda va yangi texnologiyalarni integratsiya qilishda katta ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalariga ko'ra, raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi uchun davlat tomonidan amalga oshirilgan siyosatlar quyidagi yo'nalishlarda samarali bo'lgan:

- **Raqamli infratuzilma yaratish:** Davlat siyosati, ayniqsa, internet tarmoqlari, ma'lumotlar markazlari va bulutli texnologiyalarni rivojlantirishga katta e'tibor qaratdi. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, raqamli infratuzilmaning rivojlanishi mamlakatlarda raqamli iqtisodiyotning o'sishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.
- **Innovatsiyalarni rag'batlantirish:** Davlatning innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlashga yo'naltirilgan siyosatlari raqamli texnologiyalarni joriy etishga yordam berdi. Xususan, soliq imtiyozlari, tadbirkorlikni rivojlantirish dasturlari va innovatsion markazlarning tashkil etilishi raqamli texnologiyalarni qo'llashning tezlashishiga olib keldi.

2. Raqamli iqtisodiyotda kiberxavfsizlik va davlat siyosati

Kiberxavfsizlik masalalari raqamli iqtisodiyotning rivojlanishida katta o'rin tutadi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, davlatning kiberxavfsizlikni ta'minlashdagi roli va regulyatsiya siyosatining samaradorligi raqamli iqtisodiyotning barqarorligi uchun juda muhimdir. Ayniqsa, hukumatning quyidagi chora-tadbirlar orqali kiberxavfsizlikni kuchaytirishi raqamli sektordagi muammolarni kamaytirishga yordam beradi:

- **Kiberxavfsizlikka oid qonunlar va regulyatsiyalar:** Davlat tomonidan ishlab chiqilgan kiberxavfsizlikka doir qonunlar va xalqaro hamkorlik ko'p mamlakatlarda ijobiy natijalar ko'rsatgan. Bu siyosat xavfsiz raqamli infratuzilma va ma'lumotlarni himoya qilishni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.
- **Raqamli identifikatsiya va ma'lumotlarni himoya qilish:** Davlat siyosati, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish va xavfsiz raqamli identifikatsiya tizimlarini yaratishda samarali bo'lishi raqamli iqtisodiyotning mustahkamlanishiga yordam berdi.

3. Raqamli transformatsiyaning iqtisodiy o'sishga ta'siri

Tadqiqotda raqamli transformatsiya jarayonlarining iqtisodiy o'sishga ta'siri tahlil qilinganida, davlat siyosatining rolini tushunish o'ta muhimdir. Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishiga qaratilgan davlat siyosati o'zaro bog'liq ikki asosiy omilni o'z ichiga oladi:

- **Iqtisodiy o'sish va yangi ish o'rinlari:** Davlat siyosatining asosiy maqsadlaridan biri raqamli transformatsiya orqali yangi ish o'rinlarini yaratishdir. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalarni qo'llab-quvvatlash orqali yangi biznes sohalari ochilib, ularning iqtisodiy salohiyati oshgan.
- **Raqamli sektorning iqtisodiy ulushi:** Raqamli sektorga investitsiyalarni jalb qilish va uni qo'llab-quvvatlash davlat tomonidan amalga oshirilgan siyosatlarning samarasi sifatida iqtisodiy o'sishni tezlashtirishga olib keladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, raqamli iqtisodiyotning kengayishi davlat byudjeti va milliy iqtisodiyotning barqarorligini ta'minlashga yordam beradi.

4. Blokcheyn, sun'iy intellekt va IoT texnologiyalarining davlat siyosatiga ta'siri

Tadqiqotda, raqamli iqtisodiyotda davlat siyosatining blokcheyn, sun'iy intellekt (AI) va IoT kabi yuqori texnologiyalarga qanday ta'sir ko'rsatayotganligi ham o'rganildi. Natijalar quyidagi xulosalarga olib keldi:

- **Blokcheyn texnologiyasining rivojlanishi:** Davlat siyosatining blokcheynni qo'llab-quvvatlashi, shu jumladan, moliya, savdo va hukumat xizmatlaridagi samaradorlikni oshirishga olib keldi. Xususan, raqamli to'lov tizimlari va shaffoflikni ta'minlashda blokcheynning ahamiyati yuqori.

- **Sun'iy intellektning iqtisodiy o'sishga ta'siri:** Davlatning sun'iy intellektni rivojlantirishga qaratilgan siyosati, korxonalarda ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va yangi innovatsion xizmatlarni yaratishda muhim ahamiyatga ega. Sun'iy intellekt texnologiyalarini qo'llash orqali yangi biznes modellarini ishlab chiqish imkoniyati yuzaga keladi.

- **IoT texnologiyalari va raqamli shaharlar:** IoT texnologiyalarining rivojlanishi, davlat siyosatining boshqaruvni optimallashtirish va infratuzilmani yangilashga qaratilgan sa'y-harakatlari bilan to'g'ridan-to'g'ri bog'liq. IoT texnologiyalarining rivojlanishi raqamli shaharlar konsepsiyasini amalga oshirishda va atrof-muhitni boshqarish tizimlarini yaxshilashda muhim rol o'ynaydi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, raqamli iqtisodiyotning muvaffaqiyatli rivojlanishi uchun davlat siyosatining samarali regulatsiyasi, innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash, kiberxavfsizlikni ta'minlash va raqamli infratuzilmani rivojlantirishda davlatning strategik yondashuvi zarur. Davlat siyosati, ayniqsa, raqamli transformatsiya, yangi texnologiyalarni integratsiya qilish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Shuningdek, davlatning raqamli iqtisodiyotga bo'lgan yondashuvi, innovatsion tizimlarni rivojlantirish va yangi texnologiyalarni joriy etish orqali iqtisodiy o'sishni, yangi ish o'rinlarini yaratishni va xalqaro raqobatbardoshlikni oshirishga yordam beradi. Bunda hukumatning raqamli iqtisodiyotdagi yondashuvining muvaffaqiyatli amalga oshirilishi mamlakatlar uchun istiqbolli rivojlanish imkoniyatlarini yaratadi.

Xulosa

Mazkur tadqiqotda raqamli iqtisodiyotda davlat siyosatining roli, uning iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni, raqamli transformatsiya jarayonlari va yangi texnologiyalarni qo'llab-quvvatlashdagi ahamiyati tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli iqtisodiyotning muvaffaqiyatli rivojlanishi uchun davlat siyosatining samarali regulatsiyasi, innovatsion strategiyalarni qo'llab-quvvatlash, kiberxavfsizlikni ta'minlash va raqamli infratuzilmani rivojlantirishda davlatning strategik roli nihoyatda muhimdir.

Davlat siyosati raqamli iqtisodiyotning asosiy ustunlarini – raqamli infratuzilma, innovatsiyalarni rag‘batlantirish, yuqori texnologiyalarga qo‘llab-quvvatlov berish, kiberxavfsizlikni ta‘minlash va raqamli sektorni tartibga solish orqali mamlakatning global raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi. Tadqiqotda ko‘rsatilganidek, davlat tomonidan amalga oshirilgan siyosat va regulyatsiya to‘g‘ri yo‘nalishda rivojlanadigan raqamli iqtisodiyotning poydevori sifatida xizmat qiladi.

Olingan natijalar, shuningdek, raqamli iqtisodiyotning rivojlanishiga bevosita ta‘sir ko‘rsatadigan blokcheyn, sun‘iy intellekt, Internet of Things (IoT) kabi yuqori texnologiyalarni qo‘llashni rag‘batlantirishda davlat siyosatining ahamiyatini tasdiqladi. Davlatning bu texnologiyalarni rivojlantirishga bo‘lgan e‘tibori iqtisodiy samaradorlikni oshirish, yangi ish o‘rinlarini yaratish va ijtimoiy muammolarni hal qilishda katta rol o‘ynaydi.

Shuningdek, tadqiqotda davlat siyosatining raqamli transformatsiya va raqamli infratuzilma rivojlanishidagi rolini ko‘rsatuvchi bir qator muvaffaqiyatli amaliyotlar, jumladan, kiberxavfsizlik, raqamli xizmatlar va yangi texnologiyalarni integratsiya qilish bilan bog‘liq ijobiy natijalar tahlil qilindi.

Xulosa qilib aytganda, raqamli iqtisodiyotda davlat siyosatining roli mamlakatlar uchun iqtisodiy o‘shish va barqarorlikni ta‘minlashda, shuningdek, global raqobatbardoshlikni oshirishda hal qiluvchi omil bo‘lib qolmoqda. Shu bois, davlatlar raqamli iqtisodiyotga yo‘naltirilgan siyosatni joriy etish va bu sohada regulyatorlik tizimini kuchaytirish orqali o‘z iqtisodiy rivojlanishlarini yangi bosqichga olib chiqishlari zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Andersen, J. (2021). *Digital Economy and Public Policy: Challenges and Opportunities*. Oxford University Press.
2. Erixsen, M. (2020). *The Role of Government in the Development of Digital Economy*. Cambridge University Press.
3. Goh, K. (2022). *Public Sector Innovations and Digital Transformation*. Springer.
4. Khayrullin, A. (2021). Economic Growth in the Era of Digitalization: The Role of Government Policy. *Journal of Digital Economics*, 15(4), 62-75.
5. Li, J., & Smith, R. (2019). *The Impact of Digital Transformation on Economic Systems: A Global Perspective*. Palgrave Macmillan.
6. Raqqa, N., & Piter, A. (2020). *Government Support for Digital Innovations: Policy and Impact*. Routledge.